

SU
FOTO!

VALKIRIJA

**NEŽINOMI FAKTAI
APIE SLAPTĄ
OPERACIJĄ, KURI
GALĖJO PAKEISTI
PASAULIO
ISTORIJĄ**

JESÚS HERNÁNDEZ

Knygos **Antrojo pasaulinio karo mįslės bei paslaptys** autorius

Jesús Hernández

VALKIRIJA

Iš ispanų kalbos vertė
LINA LELYTĖ ir
AKVILĖ ŠIMENIENĖ

OBUOLYS

Turinys

Ižanga	9
Žvilgsnis į istoriją	21
1 skyrius. Rezistencija	39
2 skyrius. Pasikėsinimai	59
3 skyrius. Štaufenbergas	81
4 skyrius. Sąmokslas	117
5 skyrius. Pasiruošimo darbai	139

6 skyrius. <i>Vilko irštva</i>	167
7 skyrius. Sprogimas	185
8 skyrius. <i>Bendlerštrasė</i>	197
9 skyrius. Hitlerio reakcija	219
10 skyrius. Atsakas	231
11 skyrius. Paryžių suvienija smūgis	243
12 skyrius. Katastrofos nuojauta	249
13 skyrius. Susitikimas Roš Gijono pilyje	257
14 skyrius. Nuslopintas perversmas	263
15 skyrius. Fiurerio balsas	275
16 skyrius. Paryžiuje įsigali ramybė	283
17 skyrius. Kerštas	287
18 skyrius. Teismas	299
19 skyrius. Egzekucija	313
20 skyrius. Kodėl žlugo perversmas?	325
Priedas Nr. 1	347

Priedas Nr. 2	350
Priedas Nr. 3	353
Priedas Nr. 4	357
Priedas Nr. 5	360
Priedas Nr. 6	364
Priedas Nr. 7	366
Priedas Nr. 8	368
Priedas Nr. 9	370
Priedas Nr. 10	373
1944-ųjų liepos 20-osios įvykių chronologija	379
Veiksmo vietos	381
Pagrindiniai dalyviai	389
Filmografija	411

Įžanga

1944-ųjų liepos 20-oji – įsimintina diena Antrojo pasaulinio karo istorijoje. Tą dieną, kai fiurerio slėptuvėje Rastenburge buvo surengtas pasitarimas, pulkininkas Klausas von Štaufenbergas padėjo bombą vos per metrą nuo Adolfo Hitlerio. Užtaisas sprogo, tačiau dėl neįtikėtinos virtinės atsitiktinumų vokiečių diktatorius visiškai nenukentėjo. Iškart po to Berlyne prasidėjusiam valstybės perversmui buvo lemta žlugti. Tomis dienomis pirmą kartą nacių režimui iškilo rimtas pavojus, bet vis dėlto, stebuklo dėka, jo sunaikinti nepavyko, taip pat nepavyko nužudyti ir nacių lyderio. Tuo metu, kai

buvo pasikėsinta į Hitlerio gyvybę, jis pats liko įsitikinęs, kad Dievo apvaizda yra jo pusėje.

Tos dvylika valandų – nuo akimirkos, kai sprogo bomba, iki sužlugusio valstybės perversmo detalių – aprašytos daugybėje knygų bei įkūnytos keliuose kino juostose. Vargu ar rastume kitą istorinį faktą, kuris būtų taip smulkiai analizuojamas, fiksuojama kiekviena jo minutė. Atrodytų, jog tiksliai žinome, kas įvyko tą dieną, tačiau viskas gerokai nutolę nuo realybės; paradoksalu, kad netgi patys istorikai nesutaria dėl daugybės šios dienos detalių. Atsitiktinai pasirinkę du kūrinis, kuriuose aprašomi liepos 20-osios istoriniai faktai, iškart pastebėtume, kad abu autoriai turi skirtingas interpretavimo versijas, galiausiai jos visiškai išsiskiria ir prieštarauja viena kitai.

Atliekant šį darbą reikėjo tikslesnio tyrimo nei tie, kurie dažnai aprašinėjami detektyvuose. Pastaruosiuose policijos inspektorius, dar nepradėjęs gilintis į konkretų įvykį, pirmiausia surenka visų liudytojų parodymus. Priklausomai nuo to, kada įvyko nusikaltimas, versijos dažniausiai gerokai skiriasi, taip pat svarbu, kur nusikaltimo momentu buvo kiekvienas iš liudytojų. Ir visuomet, skaitytojo nuostabai, romano pabaigoje pagrindinis veikėjas sudėlioja išsibarsčiusias detales ir

demaskuoja kaltininką. Kalbant apie liepos 20-osios sąmokslą, reikėtų nepamiršti, jog beveik visiems liudytojams buvo įvykdyta mirties bausmė arba jie nusižudė, nesulaukę karo pabaigos, o tie, kurie išgyveno, savo įspūdžių neužrašė dar vieną, du ar netgi tris dešimtmečius po įvykių.

Esant tokioms aplinkybėms, bandyti tiksliai atkurti tai, kas įvyko tą dieną, atrodo, tarsi neįmanoma misija. Kai tik tardytojas patiki atradęs siūlo galą, sujungiantį kelias skirtingas versijas, visada atsiranda dar viena nauja detalė, priverčianti suabejoti, ir taip sužlunga visas iki šiol darytas bandymas rekonstruoti tos dienos įvykius. Bandymas išsiaiškinti visas 1944 metų liepos 20-osios detales virto Sizifo darbu ir patikrino istorikų kantrybę.

Kaip buvo pastebėta anksčiau, detalės, kurias įvardija tyrėjai, teikia mažai informacijos. Didžioji dalis dokumentų, susijusių su sąmokslu, buvo sunaikinti pačių konspiratorių, jų šeimos narių ar draugų. Tie, kurie pakliuvo į nacių vadovybės rankas ir vėliau padėjo apkaltinti šimtus įtariamųjų, taip pat buvo pradanginti, o keli išlikę dokumentai dingo per bombardavimus.

Pagrindinis informacijos šaltinis buvo vos kelias dienas prieš aptariamąjį įvykį gestapo vykdyti darbai –

nerišlūs raportai, kurie kasdien būdavo siunčiami Hitleriui, kitaip dar vadinami *Kaltenbrunerio raportais*. Šių pranešimų vertė gana abejotina, kadangi cituojami ne išsamūs pareiškimai, bet atskiros frazės be konteksto, pagražintos siuntėjo komentarų veikiau siekiant parodyti žemą moralę nei atskleisti tiesą. Be to, dauguma pareiškimų neturi rašytinio pagrindo, gestapo valdininkas, atsakingas už kvotą, savo versiją išsakydavo žodžiu.

Kadangi patikimų šaltinių tiek nedaug, reikėtų įvertinti tą nepaprastą padėtį, kurią teko iškęsti tais metais Vokietijai. Iki karo pabaigos liepos 20-osios išpuolis daugelio atmintyje jau buvo išblėsęs ir beveik pamirštas. Vokiečiams buvo peršama propaganda, grasinama įvairiomis politinėmis represijomis, kol pagaliau žmonės patikėjo, jog nacių režimas neturi galo, o išpuolis prieš Hitlerį buvo „uždaros grupuotės – tikrųjų nusi-kaltėlių“ darbas. Po žiauraus keršto sąmokslininkams nepatenkinti kariuomenės daliniai atsisakė organizuoti dar vieną valstybės perversmą. Vokiečiai nebeišdrįso surengti jokio naujo išpuolio prieš nacių režimą.

Po Vokietijos sutriuškinimo karo nugalėtojai – tiek vakariečiai, tiek sovietai – nebuvo suinteresuoti, kad pasipriešinimas nacių režimui, kuris buvo gausėnis ir

labiau organizuotas nei būtų galima manyti, iškiltų į paviršių. Galimas daiktas, jog sąjungininkai norėjo palikti viską taip, kaip yra, ir nusišėpti faktą, jog rezistencijos judėjimams trūko jų pagalbos, o galbūt dėl visko troško apkaltinti Vokietijos visuomenę, kuri besąlygiškai pakluso nacių interesams, ir mėgautis moraliniu pranašumu prieš pralaimėjusius, leidusius jiems nustatyti naujas taisykles. Okupantų vyriausybės priešinosi straipsnių bei knygų leidybai šia tema. Taigi pasipriešinimas nacizmui tapo tabu, ir tik po poros dešimtmečių situacija pasikeitė, kai vokiečiai nusprendė grąžinti šaliai sunkiu Trečiojo Reicho laikotarpiu prarastą moralę.

Liepos 20-osios išpuolio aplinkybės taip ir liko po tylos uždanga. Kai liudininkai prabilo, po įvykio jau buvo praėję nemažai laiko. Prisiminimai išblėso, vieni faktai pradėti maišyti su kitais arba tiesiog susiliejo. Be to, atsirado nemažai tokių, kurie „sulipdė“ prisiminimus – sąmoningai ar nelabai – tik tam, kad priskirtų sau didesnę reikšmę nei ji buvo iš tiesų. Kai kurie sakėsi dalyvavę tam tikrose įvykio vietose, nors, remiantis logika, tai nepasitvirtina. Taip nutiko todėl, jog istorikai užsibrėžė atlikti titanišką darbą – iki smulkmenų atkurti viską, kas nutiko tą dieną, tačiau turėjo susitaikyti su mintimi, jog kai kurios smulkmenos amžiams liks

užmarštyje, o atkurti nedviprasmišką istorinę tiesą nebeįmanoma.

Todėl skaitytojas, susipažindamas su šiuo veikalu, taip pat turėtų nepamiršti minėtųjų aplinkybių. Kiek galėjau, laikiausi versijos, paremtos daugumos pripažintais faktais. Istorija, kurią dabar skaitysite, parašyta remiantis tyrėjų išvadomis. Kiekvienas knygos dialogas griežtai atkurtas pagal šaltinius, taigi neturėtų sukelti abejonių. Kai istorikai pradėjo ginčytis dėl kažkurio teiginio, tapo aišku, jog vienos nuomonės nėra. Dėl šios priežasties pabandžiau sukurti pasakojimą, kuris, kiek įmanoma, būtų tikroviškesnis.

Sunku garantuoti, jog liepos 20-osios aprašymas atspindės absoliučią tiesą. Deja, kalbėdami apie pagrindinio tos dienos veikėjo Klausą von Štaufenbergo asmenybę, susiduriame su ta pačia painiava.

Jei pulkininkas Štaufenbergas būtų pasiekęs savo tikslą, be abejonės, šiandien žinotume bene visas jo gyvenimo ir asmenybės detales. Bibliografiškai skendėtų dokumentuose, susijusiuose su šiuo žmogumi, turėtume užrašų, laiškų, kurie leistų suprasti, koks iš tiesų buvo tas ryžtingas karininkas, prisiėmęs ant savo pečių tokią milžinišką atsakomybę.

Vis dėlto Štaufenbergui nebuvo lemta įvykdyti užsibrėžtojo tikslo. Istorijoje palikta svarbi vieta jo asmenybei, tačiau likimas nusprendė kitaip – per vieną dieną, užuot tapęs nacių režimo budeliu, buvo pasmerktas myriop to paties režimo, kurį taip troško sunaikinti. Jo vardas amžinai siejamas su nesėkmingu 1944 metų liepos 20-osios valstybės perversmu.

Po Štaufenbergo mirties gestapas įvykdė smulkmenišką kratą jo namuose Berlyne bei Bamberge, kur gyveno pulkininko šeima. Artimieji staiga pateko į griežtą priežiūrą. Nacių policija konfiskavo visus dokumentus, nepamiršo net pačių nereikšmingiausių. Ši medžiaga, kuri būtų dominusi istorikus, dingo, jos likimas nėra tiksliai žinomas. Tikėtina, jog visa dokumentacija buvo sunaikinta per kurį nors bombardavimą, bet neatmetama galimybė, jog archyvą su dokumentais konfiskavo sovietai. Nė viena vakarų archyvuose vykdyta paieška nedavė jokių vaisių, ten nerasta nė menkausio rašto. Galbūt Štaufenbergo užrašai vis dar ilsisi kokioje dulkinoje rusų archyvo dėžėje.

Vienintelis asmeninis Štaufenbergo palikimas, apie kurį užsimena tyrinėtojai, yra keletas laiškų, kurie dabar priklauso adresatams, taip pat įsakymas iš žygio į Prancūziją laikų, mašinėle spausdintas darbas su

keliomis ranka užrašytomis pastabomis ir vienos Štaufenbergo skaitytos paskaitos redaguotas tekstas. Be abejonės, gestapas gerokai apsunkino būsimųjų istorikų darbą. Be minėtųjų paties Štaufenbergo paliktų šaltinių, šie pėdsakai gali nuvesti prie kitų, mažesnės svarbos dokumentų*. Tokie yra pirminiai šaltiniai, kuriuos mini tyrinėtojai.

Aišku viena, bandymas atkurti šio personažo biografiją, turint vos kelias nuotrupas, tampa, galima sakyti, neįmanoma misija. Dėl šios priežasties istorikai turėjo imtis apklausti visus, kas tik jį pažinojo. Laimei, išliko tų žmonių pasakojimų nuorašai, surinkti daugiausia per septintąjį dešimtmetį. Šis istorinis šaltinis atnešė daug naudos, nepaisant to, jog faktų tikrumą menkina subjektyvūs asmeniniai vertinimai.

Taigi šis darbas, kurio užduotis yra nukelti skaitytoją į 1944-ųjų liepos 20-osios dienos įvykius, neišvengiamai bus neišsamus. Nepaisydamas to, užtikrinu, jog informacija, kurią pateikiame, ir tai, kaip suregztas šio istorinio įvykio siužetas, yra visiškai patikima. Be

* Nacionaliniuose Jungtinių Amerikos Valstijų archyvuose Virdžinijoje buvo rastas karinės vadovybės organizacinio skyriaus karo dienoraštis, kuris suteikia svarbios informacijos apie Štaufenbergo veiklą. Vokiečių archyvuose Freiburge rasti keli Štaufenbergo įsakymai duoti tada, kai jis vadovavo II-osios grupės organizaciniam sektoriui.

to, mano tikslas yra pateikti medžiagą taip, kad intriga būtų išlaikyta iki pat paskutiniųjų knygos puslapių, nors įvykių baigtis visiems seniai žinoma.

Siekdamas įgyvendinti savo antrąjį uždavinį, pamaniau, jog būtina atmesti informaciją, kuri tik apsunkintų pasakojimą. Reikia turėti omenyje, jog su liepos 20-osios išpuolio įvykiais vienaip ar kitaip buvo susiję šimtai žmonių, mažiausiai keliasdešimt jų nusipelno būti paminėti, tačiau, jei kalbėtume apie visus žmones, įtrauktus į šį įvykį, mano pasakojimas gerokai nukryptų, be to, pasiklystume gausybėje rezistencinio judėjimo prieš nacizmą atšakų.

Stengiausi kuo labiau supaprastinti didžiulį kiekį informacijos ir siekiau, kad tekstas neprarastų gyvasties bei įdomumo, taigi tikiuosi neapsunkinti skaitytojo gausybe faktų, kurie paprastai pateikiami akademiškuose leidiniuose. Vis dėlto, norėdamas bent paminėti antraeilius personažus, knygos gale įdėjau skyrių, skirtą svarbiausiems šio istorinio įvykio dalyviams, kurių pasirodė esą visai nemažai. Be to, šis skyrius skaitytojui gali praversti ir kaip *dramatis personae* sąvadas – tam, kad skaitant knygą bet kuriuo metu būtų galima rasti informacijos apie bet kurį knygoje paminėtą asmenį.

Tikiuosi, jog šitas pasakojimas apie 1944 metų liepos 20-osios valstybės perversmo priežastis, eigą ir pasekmes nepasirodys šališkas, o skaitytojas ne tik susipažins su istorija, bet kartu ir mėgausis pasakojimu. Siužetas suteikia vaizduotei stimulą, o autoriaus pareiga perkelti į popierių visas emocijas: nerimą, nusivylimą, baimę ir nuolankumą – visa tai, kas buvo išgyventa tą įtemptą dieną, kuri vos nepakeitė XX a. istorijos.

*Svarbiausi karo įvykiai –
nereikšmingų dalykų pasekmės.*

Julijus Cezaris

Žvilgsnis į istoriją

Tam, kad iki galo suprastume istorinius įvykius, idealiausia būtų apsilankyti toje vietoje, kur jie įvyko. Kai su įvykiu mus sieja tik perskaityta knyga, dažniausiai nutinka taip, jog tie epizodai mus pasiekia vieninteliu būdu – vaizdais. Nors kai kurie skaitytojai gali pasigirti nuostabia vaizduote, mintyse susikuria pagrindinių veikėjų gyvenimus ir įsilieja į jų aplinką, tačiau tokie gebėjimai yra ganėtinai riboti.

Tuo metu bent kartą atsidūrus įvykių vietoje, atsiveria visai kiti pojūčiai: mus pasiekia garsai, kvapai – viskas, ką jautė ir girdėjo tos istorijos dalyviai. Tada „įsijungia“

ir šeštasis pojūtis, kurį sunku apibūdinti ar klasifikuoti (čia turimos omenyje keistos vibracijos, nerami fizinė būseną). Būnant toje vietoje, verda emocijos, išgyvenama drama, mus užlieja baimė ar džiaugsmas, kurį prieš keletą dešimtmečių ar net amžių čia patyrė istorijos veikėjai. Tomis akimirkomis laikas, rodos, tampa visai nereikšmingas, vienintelis dalykas, rūpintis lankytojams, yra sekti amžininkų pėdomis, užmegzti ryšį tarp dviejų tikrovių – istorinės ir realiosios – šis susidūrimas gali sukurti tokį efektą, kokio neįmanoma aprašyti.

Vienas iš galimų pavyzdžių yra Adolfo Hitlerio bunkeris Berlyne, dabar jau tapęs griuvėsiais. Čia prabėgo paskutinės Trečiojo Reicho egzistavimo dienos, kuomet nutiko keli dramatiški įvykiai: Hitlerio ir Evos Braun savižudybė, skubus jų kūnų sudeginimas ir Gėbelso šeimos likimas. Per karą rusai bandė susprogdinti šias tvirtas konstrukcijas, bet masyvūs mūrai išliko nepaliesti, tik užvirto tonos žemių. Bunkerio teritorija, esanti rytiniame Berlyne, netoli Berlyno sienos, 1989-aisiais vėl buvo atverta: čia pastatyti gyvenamieji namai, mašinų stovėjimo aikštelė. Šiuo metu viskas, ką galima pamatyti nuvykus į šią vietą, tai urbanistinis peizažas kaip ir bet kurio kito miesto rajono. Be abejo, vaizdas ne toks,

kuris besidomintiems istorija ar netgi šiaip turistams paliktų įspūdį.

Dauguma žmonių vien tik smalsumo vedini nuvyksta į tą vietą, kur kažkada buvo „vado būstas“ (*Führerbunker*), ir aptinka jį penkiolika metrų po žeme, beveik nepakitusį. Užmetę žvilgsnį į aplinką ir įsitikinę, jog vienintelis dalykas, kuris primena bunkerio egzistavimą yra turistų informacijos stendas žolėje, netoli automobilių stovėjimo aikštelės, didžioji dalis turistų lieka nepatenkinti: išskleidžia miesto žemėlapius ir nužingsniuoja prie kito daug patrauklesnio objekto – pasienio kontrolės punkto *Checkpoint Charlie*, kur galima pasižiūrėti į Amerikos kareiviais persirengusius vyrus, o už arbatpinigius su jais netgi nusifotografuoti.

Bet yra ir tokių lankytojų, kurie, atidžiai perskaitę visus paaiškinimus stende, pradeda sukinėtis po stovėjimo aikštelę, po kojomis pasikloja kokį nors žemėlapi ir patikrina jame bunkerio vietą bei užimamą plotą, mintyse pamatuoja šonus ir išsidėstymą, pabando įsivaizduoti, virš kurio kambario ar salės šiuo metu stovi, ir mėgina rasti tikslią vietą, kurioje nacių diktatorius ir jo žmona baigė savo gyvenimą.

Tiems, kas iš tiesų nori sužinoti tai, kas čia nutiko, mažai rūpi, jog rega fiksuoja tik neišsiskiriančius

pastatus, stovėjimo aikštelę su užtvaru ir švelnias bangeles prižiūrėtoje vejoje. Šeštasis pojūtis leidžia pajusti iš požemių sklindančias bangas, kurios perduoda smulkius, neapčiuopiamus tų tragiškų įvykių, prieš kelis dešimtmečius vykusių būtent šioje vietoje, fragmentus. Atsiranda ir tokių, kurie mintyse nutolsta nuo šios vietos ir pajunta, jog tapo labai labai mažyte, tačiau realia tos vagneriškos dramos dalimi, kuri lėmė Trečiojo Reicho žlugimą.

Norėdamas patirti panašius jausmus, 2007-ųjų metų vasaros gale išvykau ieškoti vienos iš svarbiausių, plačiai visuomenei menkai žinomos, Antrojo pasaulinio karo vietos. Kalbu apie junginį, pavadintą *Vilko irštva* (kartais vadinamą *Vilko guoliu*), vokiškai jis vadinamas *Wolfschanze*, o anglų kalba žinomas kaip *Wolf's Lair*. Čia Europos istorija galėjo pasikeisti greičiau nei per sekundę – būtent šioje vietoje 1944 metų liepos 20-ąją Klaus fon Štaufenbergo padėta bomba vos neužbaigė Hitlerio gyvenimo.

Pakankamai gerai išlikę kariniai įtvirtinimai dabar stūkso Lenkijoje, nors per karą priklausė vokiečių teritorijai. Kai Stalinas kartu su savo sąjungininkais nusprendė pakoreguoti valstybių sienas, ši vieta, buvusi Rytų Prūsijoje, atiteko Lenkijai ir stovi ties šalies siena

Skaitykite likusius
424 iš 448 puslapių,
įsigiję šią knygą

www.obuolys.lt

KITI KNYGŲ FORMATAI:

klausykla.lt

**Audio
knyga**

**Elektroninė
knyga**

VISI MATĖ BLOGI... KELI IŠDRĮSO JAM PASIPRIEŠINTI.

Tai buvo labiausiai įslaptinta užduotis visoje Vokietijoje.
Tikslas: pašalinti Hitlerį. Vieta: slėptuvė, žinoma kaip
Vilko irštva. Sąmokslu organizatoriai: aukščiausio rango
vokiečių karininkai, susibūrę į pasipriešinimo judėjimą.
Vykdytojas: pulkininkas Klausas fon Štaufenbergas –
žmogus, padėjęs bombą *Vilko irštvoje*.
Operacija: **VALKIRIJA**.

NEŽINOMI FAKTAI APIE SLAPTĄ OPERACIJĄ, KURI GALĖJO PAKEISTI PASAULIO ISTORIJĄ

Jeigu jums patiko tokios knygos, kaip „Neįtikėtinos Antrojo pasaulinio karo istorijos“, „Antrojo pasaulinio karo mįslės ir paslaptys“ bei „Slaptosios Antrojo pasaulinio karo operacijos“, privalote perskaityti ir „Valkiriją“.

OBUOLYS

arimo 2004

#obuolys.lt

ISBN 978-609-484-455-3

9 786094 844553

www.obuolys.lt

Knygos pigiau, įdomybės ir ištraukos nemokamai

KITI FORMATAI:

klaudykla.lt

Audio
knyga

Elektroninė
knyga